

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav východoevropských studií
Filologie – Slovanské literatury

Autoreferát disertační práce

Literární suržyk: obrysy literární vícejazyčnosti

Literary surzhyk: contours of literary multilingualism

Mgr. Alexej Sevruk

Vedoucí: PhDr. Věra Lendělová, CSc.
Konzultant: Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.

Rok odevzdání práce: 2018

Práce **Literární suržyk: obrysy literární vícejazyčnosti** se zabývá smíšeným hybridním rusko-ukrajinským jazykovým kódem známým jako suržyk, zejména jeho reflexí v dílech současné ukrajinské literatury. Cílem této práce je načrtnout základní rysy, kterými se ubírá či by se mohlo ubírat současné uvažování o literárním suržyku. Téma soužití ukrajinského a ruského jazyka na Ukrajině a produktu takového soužití je nanejvýš aktuální a pravděpodobně nebude ztrácet na aktuálnosti ani nadále. Podobně aktuální je literární suržyk, tedy reflexe smíšeného jazyka v literárních textech. Ukrajinská literatura reflektuje hybridní řeč vykazující vlastnosti suržyku již od svých počátků. Nejméně od přelomu 19. a 20. století se objevují názory, předvíající brzké vymizení suržyku, a to jak z jazykové praxe, tak z krásné literatury. Texty obsahující literární suržyk nicméně stále vznikají, přičemž často jde o zásadní díla ukrajinské literatury, těšící se značné popularitě. Rozmach, s jakým suržyk v posledních pětadvaceti letech vtrhl na stránky děl ukrajinských autorů, bezpochyby značnou měrou souvisí s politickým uvolněním, které nastalo spolu se získáním nezávislosti a příchodem postmodernizmu popírajícím koncept „čisté“, „autentické“ kultury. Zájem o suržyk zapadá do obecného trendu postmoderního světa, který obrací svou pozornost na „kontaminaci, srůstání jazyků a jazykovou hybriditu“.¹ Globální postmoderní věda v tomto bodě souzní, podle Tamary Hundorovové, s ukrajinskou postsovětskou realitou. Vznikají stále nové texty kreativně pracující s jazykovou hybriditou, s rusko-ukrajinskými interferencemi a s imitací suržyku. Takto příznakový jazykový kód literárních děl nabízí další možnost interpretace díla, v němž se tento kód vyskytuje.

Práce je rozdělena na čtyři části. První část, která se jmenuje „**Suržyk a jazyková situace na Ukrajině**“ nabízí všestranný popis tak zvaného suržyku jako jazykového jevu. Dochází zde k vymezení suržyku v rámci systému ukrajinského jazyka a určení jeho místa mezi různými varietami ukrajinského jazyka – dialekty a sociolekty. Poskytuje rovněž historický pohled na vznik a vývoj podmínek pro existenci suržyku, ale také synchronní pohled na suržyk, jehož výskyt je spjatý s geografickým rozšířením a funkčním vymezením ukrajinského a ruského jazyka na Ukrajině. V této části byla sestavena pracovní definice suržyku, která se opírá o sekundární literaturu. Podle pracovní definice je suržyk souborem idiolektů, realizující se v podmínkách nekoordinovaného a nevyváženého bilingvizmu při superstrátovém vlivu ruštiny na substrátovou ukrajinštinu. K jeho vzniku došlo v podmínkách koloniálního postavení Ukrajiny a systematického

1

„Однак у постмодерному світі контамінація, зростання мов – мовна гібридність стає особливо поціновуваною.“ ГУНДОРОВА, Тамара: Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодернізм. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Критика, 2013.

potlačování snah o jazykovou a politickou emancipaci Ukrajinců v ruském impériu, následkem čehož vznikla funkční neúplnost ukrajinského jazyka (funkční diglosie). Rozšíření suržyku koreluje s rozšířením rusko-ukrajinského bilingvizmu. Nejrozšířenější je v centrálních regionech Ukrajiny, ve středně velkých městech (a v Kyjevě) a ve specificky dvojjazyčných prostředích, včetně rodinného. Nevyvážená dvojjazyčnost, podmiňující vznik suržyku a nízká jazyková kultura těsně souvisí s polojazyčností komunikantů mluvících suržykem.

Druhá část, „**Suržyk v krásné literatuře a způsoby jeho nazírání**“ vychází z popisu komplikovaného vztahu mezi vlastním suržykem a jeho literárním odrazem, pro který byl použit pojem literární suržyk. Zaměřili jsme se na to, jak se s pojmem literární suržyk pracuje v odborných textech, pojednávajících o tomto hybridním kódu, ale také v klíčových literárně-teoretických monografiích a studiích. Literární suržyk je pojem, který užívají spíše badatelé suržyku pro oddělení hybridního substandardního hovorového kódu a hybridního jazyka literárních děl (Larysa Masenková, Artur Bracki, Salvatore Del Gaudio, Taras Koznarskyj a další). Literární teoretici (Tamara Hundorovová, Ola Hnatiuková a Roksana Charčuková) si většinou vystačí s pojmem „suržyk“. Tato práce přichází s konstatováním, že dělení na „pravý“ a „literární“ suržyk, používané ve vztahu k hybridnímu jazyku literárních děl, je spíše neopodstatněné. V obou případech jde o záměrnou stylizaci, která se liší snad jen svým rozsahem a svou důvěryhodností. V obou případech jde o autorský idiolekt a je zapotřebí poohlédnout se po dalších způsobech jeho klasifikace. S touto skutečností korespondují také alternativní názvy pro literární suržyk, na které lze narazit v odborné literatuře: sekundární suržyk, autorský suržyk nebo vědomý suržyk.

Pro další zkoumání literárního suržyku tato práce přebírá koncept **intratextuální vícejazyčnosti** rozpracovaný českým badatelem Petrem Marešem, k čemuž dochází ve třetí části „**Literární suržyk a možné teoretické koncepce**“. Pro uchopení literárního suržyku byly seznány jako nejvhodnější některé specifické formy textové vícejazyčnosti, které Mareš označuje pojmy jako deformace, oscilace, hybridizace a interference. Podobně se to má i s funkcemi textové vícejazyčnosti: z těch, které navrhuje Mareš, se pro popis literárního suržyku zdají být vhodné některé specifičtější funkce: hodnotová, komikotvorná, atmosférotvorná, výrazová, kreativní, ale také národnostně zařazovací. Tato práce si všímá také toho, zda se literární suržyk vyskytuje v primární komunikaci (promluvě podavatele, určené přímo čtenáři) či v komunikaci sekundární, tedy v promluvách dějových postav. Podavatel přitom může vystupovat buď jako pouhý pozorovatel, zprostředkovávající promluvy postav tak, jak se „skutečně“ odehrály, nebo jako redaktor, který promluvy postav upravuje. Literární suržyk se pohybuje na ose mezi vícejazyčností a polojazyčností. Rysů polojazyčnosti nabývá zejména tam, kde se jedná o realistické zachycení suržykojazyčných postav v současné literatuře. Textová vícejazyčnost je sociální, kulturní, ale

především estetický jev, který přispívá k utváření celkového smyslu textu, k jeho vyznění a k mimotextové realitě odkazuje nepřímo, transformovaně. Toto odkazování, vztah textové vícejazyčnosti a mimotextové reality je předmětem interpretace; samo také nabízí nové možnosti interpretace uměleckého textu.

Ve třetí části této práce jsou rozebrány další teoretické koncepty vhodné pro popis problematiky literárního suržyku. Jedná se zejména o koncept **orientalizmu**, respektive **exotizmu**. Oba pojmy jsou pro potřeby této práce rozebrány v samostatné kapitole. Stalo se tak s vědomím určité problematičnosti nazírání literárního suržyku v současných textech optikou starších textů. Nicméně, řada badatelů, a to jak ukrajinských, tak zahraničních mluví o orientalizmu v souvislosti s recepcí ukrajinské kultury (Maria Janionová, Mykola Rjabčuk, Dmytro Pavlyšyn nebo Fabio Belafatti). Bylo provedeno porovnání literárního suržyku s typologicky podobnými jevy vyskytujícími se v literatuře ruské a polské. V obou národních literaturách můžeme najít díla, která cíleně pracují s vícejazyčností, obsahující výraznou ukrajinskou složku. Včleněná v takových případech bývá ukrajinština deformována vlivem bázevého jazyka a zredukována do polojazyčné podoby, jedná se tedy o řeč vykazující vlastnosti suržyku. Takové pojetí vícejazyčnosti lze označit za orientalistické, sloužící k vytváření obrazu „jiného“, a tedy výrazně stigmatizující. Na tuto orientalistickou tradici zobrazení v uměleckých textech určitým způsobem navazuje používání literárního suržyku v textech některých současných ukrajinských autorů, což potvrzují jak závěry badatelů (Ola Hnatiuková), tak i pozorování učiněná v této práci.

Literární suržyk, potažmo literární vícejazyčnost, lze obecně nahlížet jako **ozvláštnění**, literární stylistický postup popsany Viktorem Šklovským. Ozvláštnění přispívá k vytržení obyčejného jazyka z jeho všednosti a činí z něj jazyk umělecký. S ozvláštněním bezprostředně souvisí Lotmanův koncept **textu v textu**, tedy situace, při níž je do systému vřazen prvek jiného systému (to jest prvek zvláštní nebo přímo cizí). Dynamika takového střetu dvou systémů je charakteristická pro situaci literárního suržyku. Ze střetu dvou systémů vzniká něco třetího, v našem případě literární suržyk.

Čtvrtá část nese název „**Rozbor vybraných literárních textů s výskytem suržyku**“ a má praktický charakter. Zaměřili jsme se na rozbor vybraných textů současných ukrajinských autorů s ohledem na použití literárního suržyku v těchto textech. Výběr pracuje s reprezentativními texty. Autoři byli voleni tak, aby v mezích možností zastupovali celou šíři teritoriálního, generačního a žánrově-stylistického rozvrstvení současné ukrajinské literatury. Mohli jsme vidět, jak suržyk v těchto textech přispívá k mnohosti reality světa modelovaného literárním dílem a k adekvátnímu zachycení nepřehlednosti světa v tomto díle. Literární suržyk nebo ojedinělé suržykizmy v první řadě zastupují suržyk jako takový (čili dávají čtenáři na srozuměnou ten prostý fakt, že literární

postava, případně podavatel mluví interferovaným hybridním jazykem). Literární suržyk v sekundární komunikaci zastupuje určité hodnoty. Symbolizuje či může symbolizovat prostorové a hierarchické souřadnice fikčního světa, modelovaného textem. Zvyšuje expresivitu výpovědi a vyvolává efekt komična. „Všední“ pouliční suržyk kromě jiného dává vyniknout ukrajinštině, jíž jsou v dialogové vrstvě textu pak často vyhrazené zcela opačné hodnoty než literárnímu suržyku (vznešenost, neobyčejnost, nevšednost).

Je patrné, že literárního suržyku se užívá pro konstrukci obrazu cizího, jiného, vzdáleného, ba marginálního či exotického subjektu. Míra stigmatizace spojená s takovým popisem evidentně kolísá. Pro detailnější popis zákonitostí takového kolísání by bylo potřeba zpracovat mnohem větší soubor textů. Z rozborů obsažených v této práci lze vyvodit předběžný závěr, že stigmatizační aspekt literárního suržyku nejvíce využívají autoři z převážně ukrajinskojazyčných částí Ukrajiny. Menší míru stigmatizace doprovázející užití literárního suržyku, která hraničí až s jeho neutrálním vyzněním, najdeme v dílech autorů z centrální Ukrajiny. To koreluje se závěry sociolingvistů o převážně bilingvním charakteru centrálněukrajinských regionů, a tedy i s největším výskytem suržyku jakožto projevu nekoordinovaného bilingvizmu právě na tomto území. Zatímco pro západoukrajinské autory, konkrétně Andruchovyče a Irvance, je suržyk obzvlášť v pozdějších obdobích jejich tvorby jednoznačným markerem cizího, jiného, groteskního až nepřátelského východního barbara, pro autory žijící a tvořící v Kyjevě či v Žytomyru jde především o jazyk veřejné neformální komunikace, o prostředek k vytvoření expresivity, která ovšem nemusí nutně nést hrozbu. Přičemž dochází ke konfrontaci suržyku jakožto jazyka profánní každodenní komunikace a ukrajinštiny, která v sekundární komunikaci často představuje „sakrační“ jazyk, jazyk pro komunikaci s vyššími společenskými vrstvami, pro formální komunikaci, nebo jde o jazyk fantazie a snění (Maljarčuková) či přímo magického zjevení (Ševčuk). Kromě toho lze pozorovat, že ukrajinština je jazykem intimního, blízkého prostoru (Kononenková). Suržyku je vyhrazen spodek a okraj prostoru vytvářeného textem literárního díla, ukrajinštině, na druhou stranu, vršek a střed. U dvou autorů, kteří experimentují se suržykojazyčným vypravěčem–podavatelem, dochází k setření příznakovosti uvnitř takto napsaného textu. I zde je určitá diferenciací: zatímco vypravěč Bohdana Žoldaka je vypravěčem z okraje společnosti či z jejího spodku, u Mychajla Brynychy vypravěč tímto dojmem nepůsobí. Vypravěč Žoldakových apokryfních báček je vševědoucí jen zdánlivě, zatímco suverenita a důvěryhodnost vševědoucího vypravěče Brynychova „mystického thrilleru“ není nijak zvlášť narušena. Nejmenší míra stigmatizace doprovází užití ojedinělých suržykizmů v tvorbě charkovského autora Serhije Žadana. Samo o sobě je užití souvislého úryvku psaného literárním suržykiem stigmatizující, a takový úryvek u Žadana najdeme jen vzácně. Ojedinělé rusizmy, respektive suržykizmy vyskytující se v jeho textech ve formě evokace pak plní

neutrální funkce: indiciální, subjektivizační, charakterizační; výskyt suržykizmu slouží jako poukaz na to, že řeč postavy je interferovaná, případně že jde o ruskojazyčnou postavu.

Některá související témata zde byla zmíněna pouze letmo nebo v náznacích – dílem proto, že tato témata jsou z hlediska dané práce okrajová, dílem se tak stalo z rozsahových důvodů. Lze tedy konstatovat, že téma literárního suržyku nabízí široké perspektivy pro další teoretické bádání či k interpretaci literárních textů. Již výše v závěru zaznělo, že pro upřesnění a potvrzení některých vypořádaných zákonitostí pro distribuci literárního suržyku by bylo vhodné pracovat s větším souborem autorů a jejich děl. Tato práce se prakticky nevěnuje literárnímu suržyku v starších textech ukrajinské literatury. Případné srovnání literárního suržyku v textech současných autorů a v textech autorů různých období (19. století, 20. a 60. léta 20. století apod.) by mohlo přinést odpověď na otázku, zda dochází k proměnám v užití literárního suržyku v průběhu dějin ukrajinské literatury, případně po jakých osách a kterým směrem se takový posun uskutečňuje.

Další směr bádání je vytyčen srovnáním literárního suržyku s jinou vícejazyčností než ruskou, která se objevuje v ukrajinské literatuře: vícejazyčnost s rumunským (Marija Matiosová), polským (Jurij Vynnyčuk, Jurij Andruchovyč, Oleksandr Irvanec) a dalšími prvky. Popřípadě se nabízí srovnání s literárními díly světové literatury, pracujícími s dalšími hybridními jazyky: běloruskou trasjankou, s literaturou psanou směsí litevštiny a ruštiny, s různými druhy kreolštiny a pidžinů; nebo s umělými konstrukty simulujícími hybridní jazyk, jaké se objevují například v románu *Mechanický pomeranč* Antony Burgesse či v novele *Kámen hora papír* Báry Gregorové.

Nabízí se další teoretické koncepce vhodné k uchopení literárního suržyku, na které se v této práci nedostalo. Jde zejména o teorii heterotopie, kterou zpracoval Michel Foucault² a kterou by bylo možné aplikovat na literární suržyk jakožto „heterotopní“ jev. Dále se v souvislosti s literárním suržykem nabízí pojem zavedený Georgem Steinerem, a sice překladatelština, který obšírně definuje ve svém díle *Po Babelu. Otázky Jazyka a překladu*.³ Tím spíš, že i ukrajinský badatel Vitalij Radčuk definuje suržyk jako deficit překladu.⁴ Přístup postmoderní literární vědy poukazuje na to, že by suržyk mohl být simulakrem či konceptem, jak to přinejmenším implicitně naznačuje Tamara Hundorovová.

Pokud jde o překlad a překládání obecně, nezbyvá než konstatovat, že překladatelských strategií a možností překládat suržyk (a vícejazyčnost obecně) se tato práce dotýká jen zběžně.

2 FOUCAULT, Michel: O innych przestrzeniach. Heterotopie. In: Kultura Popularna, roč. 16, 2006, č. 2, s. 6–13, přel. Maciek Żakowski.

3 STEINER, George: Hermeneutický pohyb. In: Po Babelu. Otázky jazyka a překladu. Praha : Triáda, 2010, přel. Šárka Grauová.

4 РАДЧУК, Віталій: Суржик як недопереклад. In: Українська мова та література, 2000, č. 11, s. 3–4.

I v této oblasti se tak rýsuje perspektiva dalšího bádání. Jako obzvláště zajímavé se jeví srovnání různých překladatelských přístupů při řešení zapeklitého problému – jak překládat vícejazyčné texty do češtiny. A pokud různí překladatelé volí jiné přístupy (zachování, substituce, úplný překlad), pak se nabízí otázka, zda existují nějaké zákonitosti a nebo rozdíly při překládání vícejazyčných textů například z ruštiny či z polštiny. I zde je třeba si uvědomit, že vzájemný vztah ukrajinštiny a polštiny jako dvou kontaktních jazyků byl po druhé světové válce prakticky minimalizován, což se bezpochyby odráží také v překladatelských strategiích a přístupech českých překladatelů. Na okraj poznamenejme, že ukrajinizmy v citovaných dílech polské literatury (Strykowskiho *Hostinec (Austeria)*, Sienkiewiczův román *Ohněm a mečem*) byly v textu zachovány, případně byly přeloženy ve vysvětlivkách, zatímco v citovaných dílech literatury ruské (Gogolův *Taras Bulba*, Bulgakovova *Bílá garda*), byly v textu přeloženy, případně nahrazeny funkčními ekvivalenty, čímž částečně došlo ke ztrátě příznakovosti takto kódovaných pasáží v českých překladech. Takováto zcela protichůdná praxe českých překladatelů při práci s ukrajinskou složkou ve vícejazyčných dílech z polské a ruské literatury se aspoň na první pohled jeví jako určitý trend. Další nevyřčenou a nezformulovanou otázkou je, zda by se literární suržyk nemohl uplatnit při překládání některých textů ze světových literatur do ukrajinštiny.

Seznam vybraných publikací

Alexej Sevruck

Odborné studie:

Konferenční sborníky a monografie:

- **Форми та функції суржику в сучасній українській літературі** (на прикладі аналізу романів *Московиада* Юрія Андруховича та *Шахмати для дибілів* Михайла Бриниха). Sb.: Ukraina: narracje, języki, historie, red. nauk. M. Gaczkowski, red. prow. J. Klyus; rec. G. Hryciuk, P. Jóźwikiewicz, K. Kusal, A. Matusiak; Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji Popkulturowej „Trickster”, Wrocław 2015, str. 195–204.
- **Suržyk: obrysy literární vícejazyčnosti**. Sb.: Słowiańszczyzna dawniej i dziś – język, literatura, kultura II, red. Agnieszka Kołodziej, Magdalena Bańka-Kowalczyk. Pavel Mervart / Uniwersytet Wrocławski 2015.
- **Urbanistický prostor v románové tvorbě Jurije Andruchovyče**. Sb.: Putování současnou ukrajinskou literární krajinou: prozaická tvorba představitelů tzv. „stanislavského fenoménu“, ed. T. Chladová. Mervart, Červený Kostelec 2011, str. 54–70.
- **Role autorů tzv. „stanislavského fenoménu“ při konstituování postmoderního diskurzu v ukrajinské literatuře** (Alexej Sevruck, Tereza Chlaňová). Sb.: Putování současnou ukrajinskou literární krajinou: prozaická tvorba představitelů tzv. „stanislavského fenoménu“, ed. T. Chladová. Mervart, Červený Kostelec 2011, str. 38–53.
- **Psychologická evoluce suržyku v ukrajinské literatuře**. Sb.: Slavistika v moderním světě (Konference mladých slavistů říjen 2007), eds. M. Příhoda, H. Vaňková, Červený Kostelec/Praha 2008, s. 261–266.

Časopisecké články:

- **Suržyk jako projev literární vícejazyčnosti na příkladě rozboru románu Moskoviada Jurije Andruchovyče**. Plav – časopis pro světovou literaturu 11/2012, s. 7–11.
- **Český kontext Ivana Franka**. Aluze [Revue pro literaturu, filozofii a jiné], č. 2/2012, s. 104–108. [Online]. Dostupný z WWW: <http://aluze.cz/2012_02/11_archivalie_komentar_sevruck.pdf>
- **Románová tvorba Jurije Andruchovyče a její recepce ve světle ukrajinské literární kritiky**. Člověk, č. 26, roč. 2012. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://clovek.ff.cuni.cz/view.php?cisloclanku=2012110903>>
- **Przejawy suržyku w klasycznej literaturze ukraińskiej**. Kwartalnik Językoznawczy, 2011/3 (7), str. 29 – 33. [Online]. Dostupný z WWW: <http://www.kwart Jez. amu.edu.pl/teksty2011_3/Sevruck_2011_3.pdf>
- **Урбаністичний простір у романах Юрія Андруховича**. Слово і час №3 (591), березень 2010, стор. 70–80.
- **Role autorů tzv. „stanislavského fenoménu“ při konstituování postmoderního diskurzu v ukrajinské literatuře** (Alexej Sevruck, Tereza Chlaňová). Svět literatury roč. XX, 2010/41, s. 218–232.

Recenze a kritiky:

- **Terra incognita Belarus**. HOST 1/2007, str. 54. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2007/1-2007/terra-incognita-belarus>>. (Antologie běloruských povídek, uspořádal Sjarhej Smatryčenko, Větrné mlýny, Brno 2006).
- **Burleska v postmoderním kabátě**. HOST 3/2007, str. 82. [online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2007/3-2007/burleska-v-postmodernim-kabate>>. (Jurij Andruchovyč: Rekreace aneb Slavnosti Vzkříšeného Ducha, přel. Tomáš Vašut, Burian a Tichák, Olomouc 2006).
- **Běloruská poezie žije**. ILiteratura 28.5.2007. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=21079>>. (Ryhor Baradulin: Žít!, přel. Františka Sokolová, Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, Praha 2006).
- **Uvadle listí ukrajinské literatury**. HOST 7/2007, s. 58. [Online]. Dostupný z WWW:

- <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2007/7-2007/uvadle-listi-ukrajinske-literatury>>. (Ivan Franko: Uvadlé listí, přel. Jan Vladislav, BB/art, Praha 2006).
- **Sebestředný gynocentrismus Oksany Zabužko.** HOST 9/2007, str. 57. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2007/9-2007/sebestredny-gynocentrismus-oksany-zabuzko>>. (Oksana Zabužko: Sestro, sestro, přel. Rita Kindlerová, nakl. ARGO, Praha 2006).
 - **Průvodce ruskou literaturou.** HOST 2/2008, s. 55. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/2-2008/pruvodce-ruskou-literaturou>>. (Antologie ruských povídek, eds. Leonid Bolšuchin – Lucie Řehoříková, Větrné mlýny, Brno 2007).
 - **Ztracená ztráta osla.** HOST 7/2008, str.65. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/7-2008/ztracena-ztrata-osla>> (Džalil Mammedguluzade, Ztráta osla, Mezera, Praha 2008).
 - **Tajemství – Jurij Andruchovyč.** iLiteratura 19.9.2008. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=23109>>. (Jurij Andruchovyč: Tajemnycja, Folio, Charkiv 2007).
 - **Viděno z rychlíku.** Tvar 6/2009, str. 20. (Expres Ukrajina – Antologie současné ukrajinské povídky, ed. Rita Kindlerová, Kniha Zlín 2008).
 - **Člověk čte, čte... No hrůza.** HOST 7/2009, str. 65–67. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2009/7-2009/clovek-cte-cte-no-hruza>>. (Sergej Lukjanenko: Nanečisto, přel. Libor Dvořák, Argo – Triton, Praha 2008).
 - **Чхія вачыма паляка – на мяжы белетрыстыкі і фактаграфіі.** АРХЭ 6/2009, s. 296–304. (Mariusz Szczygieł: Gottland, Wydawnictwo Czarne, 2006).
 - **Groteska z ukrajinského šuplete.** A2 21/2009, str. 8. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2009/21/groteska-z-ukrajinskeho-suplete>>. (Jurij Vynnyčuk: Chachacha, přel. Rita Kindlerová, Kniha Zlín, Zlín 2009).
 - **Jeden den Andreje Daniloviče – Den opričnika Vladimíra Sorokina.** A2 26/2009, s. 8. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2009/26/jeden-den-andreje-danilovice>>. (Vladimír Sorokin: Den opričnika, přel. Libor Dvořák, Pistorius & Olšanská, Příbram 2009).
 - **Blankyt pod vrstvou uhelného prachu.** A2 2/2010, s. 10. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2010/2/blankyt-pod-vrstvou-uhelneho-prachu>>. (Jurij Koch: Modrá vrána. Zpráva ze srbské Lužice, přel. Lukáš Novosad, Radek Čermák, Dauphin, Praha 2009).
 - **Velekněz zeleného mystéria.** HOST 1/2010, s. 85–86. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2010/1-2010/velekněz-zeleneho-mysteria>>. (Bohdan Ihor Antonyč: Zelené evangelium, přel. Tomáš Vašut a Jaroslav Kabíček, NK ČR – Slovanská knihovna, Praha 2009).
 - **Temporálne poznámky.** iLiteratura 1.3.2010. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=25953>>. (Stanislav Rakús: Temporálne poznámky, L. C. A., Levice 2006).
 - **Ven z pasti! Kohout, lišák a Mrožek.** A2 9/2010, s. 6. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2010/9/ven-z-pasti>>. (Sławomir Mrozek: Kohout, lišák a já, přel. Helena Stachová, Fra, Praha 2009).
 - **Citová výchova v březnu.** iLiteratura 22.6.2010, [Online]. Dostupný z WWW: <<http://iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=26651>>. (Pavel Vilikovský: Citová výchova v březnu, přel. Emil Charous, Československý spisovatel, Praha 1967).
 - **Марованіі прастору.** iLiteratura 27.9.2010. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=27095>>. (Jurij Andruchovyč, Andrzej Stasiuk: Moje Evropa, přeložili Václav Burian a Tomáš Vašut, Periplum, Olomouc 2009).
 - **Južná pošta.** iLiteratura 8.10.2010. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=27133>>. (Ladislav Ballek: Južná pošta, Knihnica slovenského spisovateľa, Bratislava 1979).
 - **Takové psaní. Takové čtení.** iLiteratura 15.10.2010. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=27197>>. (Jurij Izdryk: TAKE, Vydavnyctvo Klub Simejnoho Dozvillja, Charkiv 2009).
 - **Na civilizačním švu.** HOST 2/2011, s. 87–89. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2011/2-2011/na-civilizacnim-svu>>. (Haličsko-volyňský letopis,

- přel. Jitka Komendová, Argo, Praha 2010).
- **Apologie nečtení.** Plav 2/2011, s. 55. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://svetovka.cz/archiv/2011/02-2011-recenze-sevruk.htm>>. (Bayard, Pierre. Jak mluvit o knihách, které jsme nečetli. Přel. Petra James, Host, Brno 2010).
 - **Tak se dějí dějiny.** Plav 7–8/2011, s. 80 – 81. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://svetovka.cz/archiv/2011/07-2011-recenze.htm>>. (Strykowski, Julian. Hostinec (Austeria). Přeložila Olga Hostovská. Praha, Sefer, 2011).
 - **Притча про суЧАСність.** Пороги 20–21/2011, стор. 20. (Антипович, Тарас. Хронос. Київ, А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011).
 - **Fatalismus, absurdita, groteska.** A2 č. 1/2012. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2012/1/fatalismus-absurdita-groteska>>. (Zachar Prilepin, Botky plné horké vodky. Přel. Libor Dvořák. Argo, Praha 2011).
 - **Natalka Šnadanko: Sbírka vášní.** A2 č. 3/2012. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://www.advojka.cz/archiv/2012/3/natalka-snadanko-sbirka-vasni>>. (Sbírka vášní aneb Dobrodružství mladé Ukrajinky. Přeložila Rita Kindlerová, Kniha Zlín 2011).
 - **Antiutopické podobenství o současnosti.** ILiteratura 7.2.2012. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/29503/antypovyc-taras-chronos>> (Taras Antypovyč: Chronos , Kyjiv, A-ba-ba-ha-la-ma-ha, 2011).
 - **Vyprávění jako způsob existence.** A2 č. 12/2012. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2012/12/vypraveni-jako-zpusob-existence>>. (Miroslaw Nahacz, Prcek. Přeložila Bára Gregorová. Dybbuk, Praha 2011).
 - **Barvotiskové obrázky z Rumunska.** HOST 01/2013. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2013/1-2013/barvotiskove-obrazky-z-rumunska>>. (Liliana Lazarová, Země prokletých. Přel. Veronika Dufková. Jota, Brno 2012).
 - **Хто тут дибіл? Сумно – спільнота блогів про культуру.** 1.2.2013. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://sumno.com/literature-review/hto-tut-dybil/>>. (Михайло Бриних, Шахмати для дибілів. Факт, Київ 2008).
 - **Smutný mládenec, rouhavý cynik.** HOST 03/2013. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2013/3-2013/smutny-mladenec-rouhavy-cynik>>. (Janko Polić Kamov, Darmošlap. Přel. Jan Doležal. Runa, Praha 2012).
 - **Daleký blízký svět Jinakých:** HOST 04/2013, s. 80. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2013/4-2013/daleky-blizky-svet-jinakych>>. (Taras Prochasko: Jinaci. Přeložily Jekaterina Gazukina a Alexandra Stelibská, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2012).
 - **Sekrety vystavené na odív.** A2 č. 20/2013. [Online]. Dostupný z WWW: <<https://www.advojka.cz/archiv/2013/20/sekrety-vystavene-na-odiv>>. (Oksana Zabužko: Muzeum opuštěných tajemství. Přel. Rita Kindlerová. Kniha Zlín 2013).
 - **O bájně zemi na východě.** Reflex 27/2014. (Vladimír Sorokin: Telurie. Přel. Libor Dvořák. Pistorius & Olšanská, 2014).
 - **Psaní bez záruky.** Plav 6–7/2014, s. 83 – 85. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://www.svetovka.cz/archiv/2014/06-2014-recenze.htm>>. (Michail Šiškin: Listář. Přel. Linda Lenz. Větrné mlýny, Brno 2013).
 - **Atlas stigmat.** Reflex 36/2014. (Sylwie Chutnik: Kapesní atlas žen. Přel. Martina Bořilová, Barbora Gregorová, Jan Jeništa, Lucie Zakopalová. Fra, Praha 2014).
 - **Масенко Л.Т., Суржик: Між мовою і язиком.** Рецензія. Мовознавство № 1/2017 с. 86—88. (Масенко Л.Т., Суржик: Між мовою і язиком. К. Видавничий дім “Києво-могилянська академія”, 2011).
 - **Deník člověka ohýbaného režimem.** Plav 5/2015, s. 55–56. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://svetovka.cz/archiv/2015/05-2015-recenze.htm>>. (Pavel Vilikovský: Příběh opravdického člověka. Přel. Miroslav Zelinský. Větrné mlýny, Brno 2014).
 - **Pamatovat, reflektovat, promýšlet.** Plav 3/2016, s. 55–56. [Online]. Dostupný z WWW: <<http://www.svetovka.cz/archiv/2016/03-2016-recenze.htm>> (Ludmila Ulická: Zelený stan. Přel. Alena Machoninová. Paseka, Praha a Litomyšl 2016).